

20.12.2007

Dnro 3905/2/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Esittelijäneuvos Eero Kallio

SAAMENKIELISTEN LOMAKKEIDEN PUUTTUMINEN RANGAISTUSMÄÄRÄYSMENETTELYSTÄ

1
ASIA

Tutkiessani erästä saamenkielistä kantelua kävi ilmi, että rangaistusmääräyksen antamiseen liittyvistä asiakirjoista ei ollut olemassa saamenkielisiä lomakkeita. Tässä tapauksessa poliisilla ei ollut käytettävissään saamenkielistä rangaistusvaatimusilmoitusta eikä ohjeita siitä, miten on meneteltävä, jos aikoo vastustaa rangaistusvaatimusta.

Saamelaisella on saamen kielilain 4 §:n mukaan oikeus omassa asiassaan tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää tässä laissa tarkoitettussa viranomaisessa saamen kieltä. Viranomaisen ei saa rajoittaa tai kieltäytyä toteuttamasta tässä laissa säänneltyjä kielellisiä oikeuksia sillä perusteella, että saamelainen osaa myös muuta kieltä, kuten suomea tai ruotsia. Edellä mainittuja viranomaisia ovat saamen kielilain 2 §:n mukaan muun muassa ne tuomioistuimet ja valtion piiri- ja paikallishallinnon viranomaiset, joiden virka-alueeseen Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kunnat kokonaan tai osittain kuuluvat.

Saamelaisilla on saamen kielilain 12 §:n 1 momentin mukaan oikeus käyttää viranomaisessa asioidessaan valintansa mukaan suomen tai saamen kieltä. Tämä oikeus hänellä on saamelaiskäräjistä annetun lain 4 §:ssä tarkoitettulla saamelaisten kotiseutualueella, johon kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevan Lapin paliskunnan alue. Säännöksen tavoitteena on, että saamelaisten kotiseutualueella saamen- ja suomenkielisellä väestöllä tulisi molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavoin kuin suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa kielilain mukaan (HE 46/2003 s. 36).

Saamen kielilain 13 §:n mukaan saamelaiselle asianosaiselle on pyynnöstä annettava haastehakemus, tuomio, päätöspöytäkirja tai muu asiakirja saamen kielellä siltä osin kuin asia koskee hänen oikeuttaan, etuaan tai velvollisuuttaan, paitsi jos kysymyksessä on asian ratkaisuun ilmeisesti vaikuttamaton asiakirja. Jos saamelainen asian-osainen on käyttänyt kirjallisesti tai suullisesti saamen kieltä ottaessaan yhteyttä asiaa käsittelevään viranomaiseen, on saamenkielinen toimituskirja vastaavassa laajuudessa ja vastaavin edellytyksin annettava ilman, että sitä erikseen pyydetäisiin.

Saamenkielisten rangaistusvaatimusilmoituslomakkeiden puuttuminen on koettu ongelmaksi etenkin Inarin-Utsjoen kihlakunnan poliisilaitoksella. Sama koskee myös saamelaisten kotiseutualueella toimivia liikkuvan poliisin partioita. Keskeisten saamenkielisten lomakkeiden ja ohjeiden puuttuminen on tullut esiin myös Lapin käräjäoikeuden toiminnassa. Mahdollisuus käyttää saamenkielisiä lomakkeita tai lomakepohjia nopeuttaisi asioiden käsittelyä verrattuna siihen, että asiakirjat käännetään kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Lisäksi se säästäisi kustannuksia. Kääntämismvastuun ja -kulujen jättämistä paikallisille viranomaisille ei voida pitää kohtuullisena.

On lisäksi muistettava, että saamen kielilain 24 §:ssä korostetaan viranomaisten velvollisuutta toteuttaa kielellisiä oikeuksia. Säännöksen mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että tämän lain turvaamat kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Sen tulee osoittaa yleisölle palvelevansa myös saameksi. Säännöksen toisessa momentissa todetaan vielä, että viranomaisen voi antaa parempaakin kielellistä palvelua kuin tässä laissa edellytetään.

Esimerkiksi kansaneläkelaitos on käännettänyt useita keskeisiä lomakkeita pohjoissaameksi. Saamieni tietojen mukaan yhdeksän lomakepohjaa on jo saatavissa saamenkielisenä.

Pidän saamenkielisten palvelujen tarjoamisen edistämistä ja turvaamista tärkeänä. Tärkeää on toisaalta myös se, että virkamiehet eivät saamenkielisten lomakkeiden ja ohjeiden sekä myös auttavan kielitaidon puuttumisen takia luovu lainmukaisista virkatoimista, vaikka se voisi eräissä tapauksissa tuntua helpommalta ja joskus jopa tarkoituksenmukaiselta ratkaisulta. Tämä vaara torjutaan parhaiten turvaamalla viranomaisille saamen kielilain vaatimusten mukaiset toimintaedellytykset.

Oikeusasiamiehen tulee perustuslain 119 §:n mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi.

Oikeusasiamies voi tehtävänsä hoitaessaan kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi.

Tässä tarkoituksessa lähetän edellä selostetun havaintoni oikeusministeriölle tiedoksi. Pyydän ministeriötä ilmoittamaan 1.9.2008 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on asiassa ryhtynyt.

Olen tänään lähettämässäni kirjeessä kiinnittänyt sisäasiainministeriön huomiota siihen, että poliisihallinnon keskeisiä lomakkeita ei ole saatavissa saamenkielisinä.